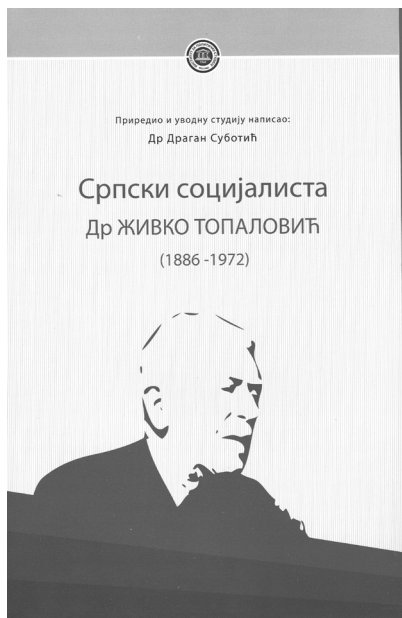

УДК 32:929Топаловић Ж.(049.3)

Дубравка Стајић

**СРПСКИ
СОЦИЈАЛИСТА ДР
ЖИВКО ТОПАЛОВИЋ
(1886-1972)**

**Драган Суботић,
Српски социјалиста
Др Живко Топаловић
(1886-1972), Институт
за политичке студије,
Београд 2011, стр. 267.**

Под једноставним насловом „Српски социјалиста др Живко Топаловић (1886-1972)“ објављена је књига која садржи студију о овом значајном социјалисти, његове радове из дугог и бурног политичког живота. Ти радови

обухватају период од почетка деловања аутора у Српској социјал-демократској партији, у периоду између 1903. и 1914. године, преко радова објављених уземљи и угла-силима Социјалистичке интер-национале у којој је био активан готово шездесет година, до члан-ка из период емиграције после Другог светског рата. Стицајем животних околности и превремена окончаног животног и научног пута др Драгана Суботића ово је његова постхумно објављена књига, са пуним ауторством при-ређивача, писца уводне студије и избора из библиографије радова Живка Топаловића. Књига је подељена на четири дела: први је уводна студија у којој је др Драган Суботић валоризовао политич-ки рад и идеје Живка Топаловића (5-35), други део садржи текстове Живка Топаловића о идејама Ди-митрија Туцовића (37-65), трећи део је најобимнији и садржи по-литичке и публицистичке тексто-ве од 1920. до шездесетих година (67-457), четврти део чини библи-ографија одабраних радова Жив-ка Топаловића (261-265).

Живко Топаловић је током свог дугог живота био левичар и убеђени социјалдемократа. Као млади студент Правног факулте-та Универзитета у Београду, запо-чео је активност у синдикалном покрету и Социјалдемократској партији Србије. Касније, са док-торатом права из Берлина, као

адвокат, службеник Међународне организације рада у Женеви и високи функционер Социјалистичке Интернационале, он је заступао ову идеју, и није је напустио без обзира на политичке промене и промене међународног покрета. Његова активност у раду Социјалистичке Интернационале издвојила га је као „европског социјалдемократу, пре него домаћег“, како је оценио историчар Тома Миленковић. Заједно са супругом Милицом придружио се четничком покрету и са заједницом грађанских партија, као председник Конгреса у сали Ба 25.28. јануара 1944. године, до принео дефинисању политичке платформе која је требало да повеже равногорски покрет са партизанским. То су само неки од значајних догађаја у политичкој и интелектуалној биографији Живка Топаловића. Основна идеја на којој је заснивао своје деловање била је да радничка класа може да оствари своја права само у економски и политички развијеној земљи, да се демократија не осваја силом, и да социјализам није могућ у сиромашним земљама, са малом или непостојећом традицијом политичке парламентарне демократије. Ова дилема обележила је читав 20. век, почевши са Окобарском револуцијом у Русији 1917. године, до пада Берлинског зида 1989. године. Живко Топаловић до краја свог дугог живота заступао је

идеју ослобођења радника, како путем економских права и колективних уговора са послодавцима, тако и у оквиру парламентарне демократије.

У својим сећањима на рад конгреса у селу Ба, Топаловић истиче следеће: „...недељу дана после Конгреса, када се за њега у Београду сазнало, немачки Гестапо похапсио је све делегате, које је могао наћи; конфисковао је имовину председника Конгреса Живка Топаловића, породицу му разјурio, док се жена спасла бекством у шуму. Живко је проглашен за бандита и према њему је поступљено како се поступа са бандитима и одметницима. Гестапо је јавно усред Београда спалио пред Живковом кућом његову библиотеку и архив Социјалистичке Странке Југославије и Уједињених синдиката Југославије, који су се у кући налазили. Пљачкање Живкове куће у Бокељској улици број 3 у Београду трајало је неколико дана. Ствари су одвукли и кућу запечатали немачки гестаповци. О свему томе постоје многобројни сведоци у Београду. И комунистичка полиција у Београду има о томе своје записнике, па је и у познијим публикацијама речено: да је Живкова кућа опљачкана“ (стр. 150). Живко Топаловић је јуна 1944. године заједно са супругом, у саставу енглеске војне мисије са аеродрома у Прањанима одлетео у Бари у Италији, затим у Каиро,

где се налазио део југословенске владе у егзилу. Ту је Топаловић развио дипломатску активност међу англоамеричким савезницима, са циљем да их убеди у могућност спајања четничке и партизанске војске, под командом краља Петра II Карађорђевића. Наступао је као представник Југословенске демократске народне заједнице. У једном дипломатском акту, Топаловић образлаже ту идеју на следећи начин: „Даље предлажемо, не сматрајући то као битни услов ако би савезници имали примедби на тај предлог, да се Краљу Петру допусти да се одмах врати у Југославију, с тим да не буде у Врховној команди ни Титовој ни Михајловићевој, већ на неутралном месту. Одатле би он послао свој апел обема војскама и ушао у Београд са својом победоносном војском. Претходно би он имао да на целој територији Југославије створи свој генерални штаб, из представника маршала Тита, ђенерала Михајловића, Велике Британије, Сједињених Држава Америке и, ако је могуће Совјетске Русије. Септембра 3. 1944. године др Живко Топаловић, Адам Прибићевић, др Владимир Балајчић, проф. Иван Кивач“.

Ово је практично био предлог о подели Југославије на савезничке зоне. За помирење четника и партизана било је касно, првенствено због огромних цивилних жртава и злочина четника над ци-

вилним становништвом не само у Србији, већ и у Босни и Црној Гори. Са своје стране, у продору кроз Србију, партизани су интегрисали заробљене четнике-обичне војнике, у своје јединице, без официрског кадра који је био директном командом Драже Михаиловића. Топаловић је био искусан политичар, функционер међународних синдикалних организација и Социјалистичке Интернационале, адвокат са великим пословним искуством. Њему је морало бити јасно да је грађански рат дошао до оне тачке када је једна страна морала да победи. Био је процесуиран у истом поступку који је вођен против генерала Михаиловића, и у одсуству осуђен на 20 година робије. О томе касније у својим поратним списима Топаловић износи следеће: „Државни тужилац је у својој завршној речи потврдио чињеницу да је партизанско вођство увек стављало на исти степен борбу против окупатора и борбу против свих оних који не стоје под комунистичком командом. После првих почетних дана у 1941. години партизанско вођство никада више није мислило на неко помирење и уједињавање са другим покретом отпора ради заједничке борбе против окупатора“ (стр. 155).

Као емигрант, Топаловић је организовао Комитет социјалиста из десет комунистичких земаља Источне Европе, тело у оквиру

Социјалистичке Интернационале, чији је председник био више година, а радио је и као саветник Међународне организације рада. Објавио је више брошура и десетине чланака у стручним синдикалним часописима Интернационале. Ипак, није био спреман да увиди објективно чињеницу да је оклевање и касно реаговање генерала Михаиловића овога коштало војног пораза, на крају и живота. Топаловић је у једном чланку из 1967. године писао да је влада у Каиру „укинула Закон о заштити државе и све и узетне законе“, доказујући тиме да је постојала добра воља да комунистички покрет и Народноослободилачка војска буду признати. Међутим, и то је учињено касно, знатно после званичних признања од стране савезника (стр. 170). По свом начину мишљења, Топаловић је остао човек међународног периода, који није схватао промене међународних односа после Другог светског рата, нове политичке субјекте и нове моделе решавања проблема. У чланку „Истина о педесетогодишњици“, објављеном у Паризу у часопису „Синдикалист“ 1953. године Топаловић је оштро напао бивше саборце, потом и целокупни политички поредак Краљевине СХС, односно Краљевине Југославије: „Само неспособној, незналачкој и кукавичкој југословенској буржоазији и њеној корумпираној и дивљој специјал-

ној полицији могу комунисти да захвале за развитак комунистичкога покрета, својих шездесет посланика и свој успон све до слома Југославије. Ако икоме треба да подижу споменик за све оно што су данас, то свакако не мртвим социјалистима, већ Антону Корощу, Светозару Прибичевићу и Александру Карађорђевићу“ (стр. 196).

Свој политички демократски легитимитет у земљи и у међународним односима, Комунистичка партија Југославије доказивала је теоријским континуитетом са Димитријем Туцовићем и Радованом Драговићем. Остале чланове ССДП су прогласили за издајнике, тадашњим политичким речником речено – ренегате социјализма као идеје и праксе. Ово је изазвало незадовољство и низ полемичких текстова од стране Живка Топаловића, који је користио свој утицај у Социјалистичкој интернационали и Међународној конфедерацији слободних синдиката да после 1945. године омета пријем југословенског синдиката у ову организацију. До краја живота је југословенски синдикат сматрао тоталитарном творевином. Остао је доследан идеји о грађанској плуралистичкој демократији као услову за развој политичке свести свих грађана, у првом реду радничке класе, чији је економски просперитет, са једнаком горљивошћу бранио

до краја живота. Његови текстови писани су емотивно, често веома субјективно. Али он је располагао подацима о привреди социјалистичке Југославије, те су његова разматрања заснована на адекватним аргументима. Значајно је његово сећање на Вуковарски конгрес на коме је социјалдемократски покрет побеђен од стране комуниста, који су и званично преузели легитимитет заступања радника и синдиката у Скупштини, док Топаловић тврди да је то била крађа гласова и превара. Он је оптужио Драгишу Дапчевића и Тришу Кацлеровића за дефетизам и кукавичлук.

За савременог читаоца значајно је ово сазнање о сукобу на српској и југословенској левици 1920. године. Још је значајније залагање Живка Топаловића за социјалну правду и економску демократију, које би се остваривале кроз систем колективних уговора између послодаваца и радника. Уколико његова политичка публицистика и пракса могу да буду превазиђене или предмет полемике, залагање за социјални дијалог актуелно је и у 21. веку. У оцени значаја и улоге Живка Топаловића треба рећи да је он значајна личност српског радничког покрета са међународним референцама, у првој половини 20. века, али треба рећи и да није имао капацитет државника са политичком визијом, да би схватио промене које је донео крај

20. века. Он је идеолошки остао на размеђи сукоба Друге и Треће Интернационале.

Књига изабраних редова др Живка Топаловића, са зналачки урађеном уводном студијом Драгана Суботића је важна не у смислу политичке рехабилитације ове личности, већ због сагледавања последица сукоба и подела у српском друштву. На почетку 21. века треба извући коначне поуке: да су те поделе биле веома скупе у политичком и људском смислу, те да су потребна превазилажења у борби за опстанак у кризном и неизвесном 21. веку.

